

UNIwersytet IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU
SERIA FILOLOGIA SŁOWIAŃSKA NR 53

Bezdroża komunikacji

Kontakt, porozumienie, akceptacja

Redakcja naukowa

MAGDALENA BAER, IZABELA LIS-WIELGOSZ, EWA SZPERLIK

60 lat
Wydawnictwa Naukowego UAM
1962-2022

POZNAŃ 2022

Recenzenci

prof. UJ dr hab. Celina Juda
prof. UW dr hab. Patrycjusz Pająk
prof. UW dr hab. Maria Peisert

Publikacja sfinansowana przez Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

© Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Wydawnictwo Naukowe UAM, 2022

Skład redakcji naukowej

Magdalena Baer, Izabela Lis-Wielgosz, Ewa Szperlik, Anna Gawarecka,
Joanna Rękas, Wojciech Józwiak, Patryk Borowiak, Roman Sliwka, Anna Skibska

Projekt okładki: K. & S. Szurpit

Na okładce wykorzystano zdjęcie rzeźby Otakara Šveca „Sluneční paprsek. Motocyklista”
(„Promień słońca. Motocyklista”), udostępnione dzięki uprzejmości
wiedeńskiego Domu Aukcyjnego Dorotheum GmbH & Co KG

Zdjęcie profesora Bogusława Zielińskiego umieszczone na wklejce wykonała Stanislava Kostić

Redaktorzy: Teresa Karasińska, Anna Liberek, Monika Simińska
Redaktor techniczny: Elżbieta Rygielska
Łamanie komputerowe: Reginaldo Cammarano

ISBN 978-83-232-4032-7 (wersja drukowana)

ISSN 978-83-232-4033-4 (PDF)

DOI: 10.14746/amup.9788323240334

ISSN 1429-7612

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIwersYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU
61-701 POZNAŃ, UL. A. FREDRY 10
www.press.amu.edu.pl

Sekretariat: tel. 61 829 46 46, faks 61 829 46 47, e-mail: wydnauk@amu.edu.pl
Dział sprzedaży: tel. 61 829 46 40, e-mail: press@amu.edu.pl

Wydanie I. Ark. wyd. 48,00. Ark. druk. 42,625 + wklejka

DRUK I OPRAWA: VOLUMINA.PL DANIEL KRZANOWSKI, SZCZECIN, UL. KS. WITOLDA 7-9

Spis treści

Kilka słów wstępu (BOGUMIŁA KANIEWSKA)	9
MAGDALENA BAER Gołąb w chorwackiej i polskiej komunikacji nie tylko językowej	11
ZLATA BOJOVIĆ Полонистичке теме у “Прилозима за књижевност, језик, историју и фолклор”. Поводом 100. годишњице “Прилога” (1921–2020)	23
ROBERT BOŃKOWSKI Kształtowanie serbskich neosemantyzmów żargonowych na zasadzie podobieństwa	33
PATRYK BOROWIAK <i>Dalmatina, Majka Tepeza, Тракия</i> , czyli onomastyczna podróż po Bałkanach	43
DRAGAN BOŠKOVIĆ O muzici i pesmi, i to kao muzici bića, kao melodiji i pesmi naših bespuća i našeg smisla, ali i o Crnjanskom, Rascijanima, sirenama, i o još ponečemu... ..	55
JOANNA CZAPLIŃSKA Ucieczka od autobiografizmu – pisanie w drugim języku jako strategia (samo)obronna	65
MACIEJ CZERWIŃSKI Komunikacja i pamięć w byłej Jugosławii. Fotografia powojenna (inicjatywa grupy Photon)	73
MIECZYŚLAW DĄBROWSKI Literatura jako nośnik etycznego dyskursu epoki. <i>Fin de siècle</i> i <i>fin de millénaire</i>	91
NATALIA DŁUGOSZ O pewnym typie gorańskich reduplikacji syntaktycznych	103
PAWEŁ DZIADUL Komunikacja jako przestroga. Obrazy i słowa przeciwko islamizacji na prawosławnym gruncie południowosłowiańskim (XVI–XIX wiek)	113
JERZY FIEĆKO Apologia Josipa Jelačića według Zygmunta Krasirskiego i jej konteksty	129
AGATA FIRLEJ Transoceaniczne <i>forbiny</i> . Korespondencja Wericha i Voskovca jako literatura i jako auto- biografia (na cztery ręce)	143

TATIANA GANENKOVA Sytuacja socjolingwistyczna młodego pokolenia Albańczyków mieszkających w Strudze (Macedonia Północna)	155
ANNA GAWARECKA Nie tylko zachwyty. Motoryzacyjne lęki i niepokoje w czeskiej literaturze międzywojennej	167
DOROTA GIL Słowiański krąg intelektualistów Uniwersytetu w Halle jako korytarz komunikacji i współdziałania protestantów i prawosławnych w XVIII wieku	191
ZHIVKO IVANOV Н. Лейкин и Алеко Константинов (герои зад граница в разминаване, пропускане и неразбиране)	201
MAYA IVANOVA Profesor Petyr Dinekow i jego kontakty z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	211
MILICA JAKÓBIEC-SEMKOWOWA Przyczynek do romantycznej idei <i>correspondance des arts</i> . Powieść poetycka – poemat symfoniczny	227
BOŽIDAR JEZERNIK Jak stał się Tito „najjaśniejszym diamentem w historii ludzkości”	237
WOJCIECH JÓŹWIAK Wyprawa współczesnego bohatera – casus bułgarski	253
MAGDALENA KOCH Egipt w literaturze serbskiej XX wieku: modernistyczne i postmodernistyczne sposoby komunikacji z przestrzenią (Jelena Dimitrijević – Jovan Dučić – Isidora Bjelica)	263
SANJIN KODRIĆ Književnost graničnosti i prekograničnosti – književnost tariha i soneta. (O sinkretyčkim i liminalno-hibridnim oblicima kao karakterističnim aspektima interliterarne i interkulturalne poetike bošnjačke književnosti)	281
ZBIGNIEW KOPEĆ „Może źle zrobiłem”? Wokół skomplikowanych relacji polskiego zesłańca na Sybir i pisarza Wacława Sieroszewskiego oraz jego urodzonej w Jakucji córki Marii	297
URSZULA KOWALSKA-NADOLNA „No to siadaj, polej sobie i posłuchaj”. Jaroslav Rudiš o sztuce (nie)słuchania	311
ANNA LEGEŻYŃSKA Pojechać na Wołyń – lub gdzie indziej. Repatriacje pamięci w wierszach kobiecych. (Wstęp do badań)	323
TADEUSZ LEWASZKIEWICZ Pobyty stypendialny Andrzeja Kucharskiego (1795–1862) w Chorwacji od jesieni 1828 roku do połowy listopada 1829 roku	333
IZABELA LIS-WIELGOSZ Komunikacja na marginesie. Rzecz o przepisywaniu i opisywaniu na przykładzie krótkich form literackich	347

ЕЛИ ЛУЧЕЦКА VITA SEXUALIS: Староста во македонската фолклорна еротологија	367
LESZEK MAŁCZAK Zarys dziejów przekładów literatury chorwackiej w Polsce	385
ALEKSANDER WOJCIECH MIKOŁAJCZAK <i>Cyryllianitas i Latinitas</i> w dialogu wschodniego i zachodniego kręgu chrześcijaństwa z perspektywy pióra i kałamarza	395
LECH MIODYŃSKI Dialog z historią jako stekstualizowany czynnik macedońskiego samookreślenia kulturowego	405
TOMASZ MIZERKIEWICZ Zasada <i>communicatio</i> – o obrazowaniu ekonomii Europy Środkowej i Bałkanów w polskiej prozie najnowszej	417
LILLA MOROZ-GRZELAK Dialog z historią w esejach politycznych Radovana Pavlovskiego	429
KARINA NAUMOSKA-GIEL Błądzić jest rzeczą ludzką. O najczęstszych błędach leksykalnych popełnianych podczas nauki języka chorwackiego przez studentów pierwszego i drugiego roku studiów slawistycznych o specjalności: studia kroatystyczne	443
LIDIA NOWICKA-COMBER „Z nią nie warto rozmawiać” (?) – Dialogi Małgorzaty w chorwackiej sztuce <i>Muka svete Margarite</i>	457
JĘDRZEJ PASZKIEWICZ Moskopolie jako międzykulturowa strefa kontaktu i komunikacji w XVIII wieku	471
JAN PEŠINA Spór o Europę w czeskiej debacie publicznej po 1989 roku. Przypadek Václava Havla i Václava Klause	481
KRYSTYNA PIENIAŻEK-MARKOVIĆ Iliryski jako jedyne narzędzie skutecznej komunikacji w pierwszych chorwackich podróżach romantyczno-odrodzeniowych. Listy z drogi Ivana Trnaskiego	493
MAGDALENA POŁCZYŃSKA „Choć na chwilę zapomnieć o sobie dla kogoś innego”, czyli o outsiderze Slobodana Novaka	505
IVO POSPIŚIL Literární komparatistika a naše dva deficity	515
IRENA SAWICKA Tożsamość Arbareszów (wstępne rozpoznanie tematu)	529
ANDRZEJ SIERADZKI Formuły komunikujące czas w rękopiśmiennych księgach miejskich Gniezna z XVII i XVIII wieku	537

ANNA MARIA SKIBSKA	
Widokówki wiedeńskie z kolekcji Eliasa Canettiego	547
ROMAN SLIWKA	
Objev svůj svět. Motocykle w czeskim przekazie reklamowym	569
ELŻBIETA SOLAK	
O wybranych aspektach komunikacji interkulturowej w dobie Orient-Expressu (na przykładzie Meyers Reisebücher: Türkei, Rumänien, Serbien, Bulgarien. Bibliographisches Institut, Leipzig; Wien, 1908)	581
VEDAD SPAHIĆ, SELMA VESELJEVIĆ JERKOVIĆ	
Bosniak literature and identity facing temptations of contemporary global civilization ...	593
EWA SZPERLIK	
Dwaj Słowianie w ojczyźnie Borgesa. Doświadczenie Argentyny w autobiograficznych utworach Witolda Gombrowicza i Joza Kljakovicia	605
DANKO ŠIPKA	
Kolokvijalna leksička sredstva izopštavanja: istraživanje slučaja	621
BOŻENA TOKARZ	
Zmiana substancji poetyckiej: wyzwanie czy konieczność	633
ZUZANNA TOPOLIŃSKA	
Kategorie gramatyczne imperatiwu (w perspektywie semantycznej)	643
KRZYSZTOF TRYBUŚ	
Romantyczne pamiętanie Europy: Mickiewicz – Słowacki – Norwid	649
MARIOŁA WALCZAK-MIKOŁAJCZAKOWA	
O czym komunikują bułgarskie antroponimy z rdzeniem <i>bog-</i> ?	659
ELŻBIETA WESOŁOWSKA	
Nagane wielosłowie i szlachetne milczenie	665
EMIL TOKARZ	
Profesor Bogusław Zieliński – wizja i konsekwencja	673

Profesorowi Bogusławowi Zielińskiemu

MAYA IVANOVA

maya.devmo@gmail.com

Cyrillo-Methodian Research Centre, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia

ORCID: 0000-0001-9832-1790

Profesor Petyr Dinekov i jego kontakty z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu¹

ABSTRACT: *Professor Petar Dinekov and His Contacts with the University of Adam Mickiewicz in Poznań.* Petar Dinekov (1910–1992) is a well-known name in the Bulgarian humanities of the recent past. After having specialized in the universities of Warsaw and Krakow (1933–1935), he remained connected to Poland for the rest of his life maintaining his contacts with the intelligentsia of this Slavic country. It has been so far accepted in the scholarship that the University of Poznań was not among the academic institutions with which he communicated professionally. The present article is based on previously unknown archival epistolary materials from the Central State Archives in Sofia which shed light on this issue. The letters are between Assoc. Prof. Halina Pańczyk and Prof. Dinekov (1972–1981) on the one hand, and Dr Bogdan Krupski and Acad. Dinekov (1973–1988) on the other. The main issues in this correspondence are the Bulgarian specialization of B. Krupski as well as the writing and defense of his PhD thesis one of whose reviewers was P. Dinekov. The letters are an important evidence for the beginning of the Bulgarian studies at the University of Poznań.

KEYWORDS: Petar Dinekov; Halina Pańczyk; Bogdan Krupski; University of Poznań; Bulgarian studies; Bulgarian-Polish academic contacts; archive materials; unknown letter

Praca z archiwami zawsze prowadzi do czegoś nowego – czasami do zupełnie nieznannej informacji, czasami do marginalizowanych faktów, a bardzo często prowokuje nas, by zobaczyć znane już zdarzenia i osoby w nowym świetle. Analiza nieznannej do dziś polskiej korespondencji profesora Dinekowa, którą się zajęłam w 2020 roku, odkryła przede mną wiele różnorodnych tematów, a także wskazała nowe kierunki poszukiwań.

¹ Tekst jest rezultatem badań prowadzonych w ramach projektu „Cyfrowy katalog cyrylo-metodiańskiej spuścizny naukowej” Centrum Naukowego im. Cyryla i Metodego przy Bułgarskiej Akademii Nauk finansowanego z projektu BG05M2OP001-1.001-0001 przeznaczzonego na budowę i rozwój Centrum Najważniejszych Osiągnięć „Dziedzictwo BG”.

Petyr Dinekow – profesor Bułgarskiej Akademii Nauk

Nam, Bułgarom, nazwisko Petyra Dinekowa (1910–1992) jest dobrze znane, a w naukowym środowisku slawistów Profesor to figura wręcz emblematyczna minionego już XX wieku. Petyr Dinekow ma bardzo bogatą biografię zawodową. Był profesorem Uniwersytetu Sofijskiego im. Św. Klemensa Ochrydzkiego, specjalizował się w zakresie literatury starobułgarskiej, Odrodzenia Narodowego i bułgarskiego folkloru. Pełnił funkcję prorektora swojej uczelni (1962–1964), długie lata kierował Katedrą Literatury Bułgarskiej (1960–1979). Zawodowe więzy łączyły go również z Bułgarską Akademią Nauk. Po powołaniu Instytutu Literatury przy BAN został kierownikiem Sekcji Literatury Bułgarskiej przed Wyzwoleniem (1948–1983) i kierownikiem Archiwum BAN (1949–1951). Z jego działalnością wiąże się powołanie dwóch instytutów naukowych: Instytutu Folkloru przy BAN (był jego dyrektorem od 1973 do 1982 roku) i Centrum Naukowego im. Cyryla i Metodego (stanowisko dyrektorskie zajmował w nim w latach 1980–1988).

Poza strukturami uniwersyteckimi i naukowymi Petyr Dinekow należał również do środowisk twórczych. Od 1945 roku był członkiem Stowarzyszenia Pisarzy Bułgarskich, członkiem jego zarządu (1947–1980 roku), sekretarzem (1950–1954 i 1956–1958) i zastępcą prezesa. Utrzymywał kontakty ze Stowarzyszeniem Tłumaczy Polskich, z redakcjami czołowych bułgarskich wydawnictw. Bliskie mu było dziennikarstwo w najróżniejszych formach (prasa, radio, telewizja). Pozostawił ślad w naukowych i kulturalnych zagranicznych kontaktach Bułgarii. Wyjątkowo aktywnie zapisał się w pracach Międzynarodowego Komitetu Sławistów – od 1955 roku był jego członkiem, a następnie dwukrotnie zastępcą prezesa, lata: 1960–1963 i 1985 – do końca życia. Od 1985 roku stał na czele Bułgarskiego Narodowego Komitetu Sławistów. Wchodził w skład kilku ważnych slawistycznych komisji o międzynarodowym charakterze – niektóre z nich powołał do życia polscy slawiści. Nie będę wymieniał licznych zagranicznych uniwersytetów, w których prof. Dinekow był lektorem. Zatrzymam się przy jego długoletnich i owocnych kontaktach z Polską. Ich początek datuje się na lata 30. XX wieku. Pod koniec 1933 roku, natychmiast po ukończeniu Filologii Słowiańskiej na Uniwersytecie Sofijskim, Dinekow wyjechał do polskiej stolicy, na specjalizację w Uniwersytecie Warszawskim. Przebywał tam w okresie 1934–1935, uczestniczył w wykładach ówczesnych filologicznych sław. Równoległe pełnił funkcję korespondenta bułgarskiego czasopisma „Literaturen glas”, na łamach którego publikował informacje o znaczących polskich pisarzach, ale też materiały na temat aktualnych wydarzeń (np. o II Międzynarodowym Kongresie Sławistów, który się odbył w Warszawie w 1934 roku). Mimo że był związany przede wszystkim z Uniwersytetem Warszawskim, nawiązał kontakty ze slawistami (w tym polonistami) z Uniwersytetu Jagiellońskiego i podtrzymywał je przez dziesięciolecia. Ich nazwiska przypominał w swoim wykładzie z okazji przyznania mu doktoratu

honoris causa na Uniwersytecie Warszawskim w sierpniu 1973 roku. Wykład miał specjalny wydźwięk, gdyż uroczystość wręczenia dyplomu zorganizowana była w ramach Kongresu Sławistów:

W ciągu dwóch lat codziennie z radością przemierzałem tonący w zieleni dziedziniec Uniwersytetu Warszawskiego, aby następnie słuchać wykładów znakomitych polskich uczonych: Stanisława Słońskiego, Stanisława Szobera i Witolda Doroszewskiego, Józefa Ujejskiego i Juliana Krzyżanowskiego, Jana Bystronia i Władysława Tatarkiewicza, wybitnego hellenisty Tadeusza Zielińskiego, znawcy Prusa Zygmunta Szweykońskiego, pani Zofii Szmydtowej – wówczas jeszcze docenta (ЦДА, ф. 1987К, część nieopracowana).

Po II wojnie światowej Petyr Dinekow aktywnie uczestniczył w organizowaniu instytucji łączących Bułgarię i Polskę: w styczniu 1945 roku wziął czynny udział w budowaniu struktur Tymczasowego Komitetu Założycielskiego ds. edukacji Bułgarsko-Polskiego Stowarzyszenia Kulturalnego, w 1948 roku przebywał w Polsce z pierwszą powojenną delegacją bułgarskich pisarzy, włączył się w działalność Polskiego Instytutu Kultury, który otwarto w 1949 roku, jak również w prace Polskiej Akademii Nauk (pod nową nazwą i z nowymi funkcjami PAN funkcjonuje od końca 1951 roku). Dobrze wiadomo, że polsko-bułgarskie stosunki polityczne i kulturalne zaczęły się rozwijać znacznie wcześniej. Dinekow w swoich inicjatywach na tym polu pozostaje wierny tradycjom ukształtowanym przez polskich i bułgarskich poprzedników: historyka literatury i wieloletniego dyplomaty, ambasadora w Bułgarii w latach 1918–1925 r., prof. Tadeusza Stanisława Grabowskiego (1881–1975), literaturoznawcę prof. Bojana Penewa (1882–1927) oraz poetkę i tłumaczkę Dorę Gabe (1888–1983). W późniejszych latach Dinekow popularyzuje w Polsce i w Bułgarii nazwiska młodszego pokolenia twórców, o czym świadczą wydawane w obu krajach przekłady, prezentujące polską literaturę w Bułgarii i bułgarską w Polsce. Warto tu wymienić wspomnienia o Dorze Gabe, które Dinekow zapisał w swoich *Dziennikach* (Дневници, 2015, 145–150), jak również listy, które adresował do niego prof. Grabowski po latach 50. XX w. już z Krakowa (ЦДА, ф. 1987К, część nieopracowana).

W bułgarskim środowisku filologicznym wiadomo, że wielu swoim uczniom Dinekow wraz z zawodowymi umiejętnościami przekazał miłość do Polski i polskiej kultury. Podobną rolę odegrał bułgarski uczyony w przypadku wielu Polaków, zapoznając ich z bułgarską literaturą i kulturą². Przez lata bezpośrednio lub pośrednio brał udział w kształceniu szeregu polskich slawistów i bułgarystów. W różnych okresach zdobywania przez nich filologicznych kwalifikacji bułgarski profesor był nauczycielem, mentorem i recenzentem prac doktorskich i/lub habilitacyjnych, broniących

² Polskie wątki w życiu Dinekowa można odnaleźć w konkretnych artykułach i wspomnieniach, publikowanych w języku bułgarskim (Шулчевски, 1979, 9; Михайлова, 2014, 40–47; Бояджиева, Грашева, Михайлова i in., 2010), ale nie zostały one jeszcze opracowane w całości.

na uniwersytetach w Warszawie, Krakowie i Poznaniu. Pisał recenzje wydawnicze. Spośród polskich wychowanków lub współpracowników można przytoczyć nazwiska Wandy Smochowskiej-Petrowej (1919–2011), Henryki Czajki (1929), Edwarda Możejki (1932), Teresy Dąbek-Wirgowej (1933–1999), Hanny Karpińskiej (1941) i Bogdana Krupskiego (1946–2017)³. Kontakty z nimi były bezpośrednim następstwem kontaktów Petyra Dinekowa ze wskazanymi wyżej polskimi uczelniami i świadczą o owocnej współpracy obu stron na poziomie akademickim⁴.

Archiwalna spuścizna profesora Petyra Dinekowa i jego kontakty z polskimi uniwersytetami

Petyr Dinekow pozostawił po sobie bogate dziedzictwo archiwalne, które w Bułgarii uważa się za stosunkowo dobrze opracowane⁵. Od dłuższego czasu było ono obiektem badań naukowych – na podstawie zachowanych dokumentów powstało np. kilka prac historycznoliterackich. Dlatego wielkie było zaskoczenie, kiedy okazało się, że olbrzymia ilość dokumentacji archiwalnej nie została opisana. Dostęp do niej uzyskałam w lutym 2020 roku i już po pierwszym przeglądzie wiedziałam, że najbogatsza część zawiera dużą liczbę listów przesłanych Dinekowowi przez polskich intelektualistów: uczonych, nauczycieli akademickich, pisarzy, poetów, redaktorów, dziennikarzy, doktorantów i studentów. Imponująca jest nie tylko liczba listów, ale również przekrój czasowy korespondencji (od lat 30. do 90. XX wieku) i dbałość Profesora o stan jej zachowania. Jak wspomniałam, najaktywniejszymi jego kontaktami były te z Uniwersytetami w Warszawie i Krakowie, częściowo w Toruniu, Lublinie i Wrocławiu. O kontaktach z Uniwersytetem w Poznaniu do niedawna nie było wiadomo nic. Jeszcze podczas pierwszej próby uporządkowania nieznanych dokumentów zrozumiałam, że również poznańska uczelnia będzie musiała trafić na listę polskich uniwersytetów, z którymi Dinekow utrzymywał więzi. Odkryta korespondencja umożliwiła mi pionierskie zbadanie materiałów łączących bułgarskiego uczonego z wybranymi przedstawicielami poznańskiej slawistyki. Pierwszą partię zaprezentuję w niniejszej monografii, poświęconej prof. dr. hab. Bogusławo-

³ Wymieniam nazwiska tylko tych, z którymi Dinekow korespondował bezpośrednio i listy, od których są zachowane w jego archiwum (ЦДА, ф. 1987К, оп. 1 i część nieopracowana).

⁴ Moja idea, by przedstawić rozwój tych kontaktów według instytucji, nazwisk i badanej problematyki naukowej, będzie realizowana w przyszłych publikacjach.

⁵ Na wyraźne polecenie Dinekowa po jego śmierci zostały one przekazane do różnych instytucji: 1. główne archiwum, „фонд 1987К, оп. 1”, jest przechowywane w Państwowej Agencji Archiwów „ЦДА”; 2. biblioteka została podarowana Bibliotece Narodowej im. „Iwana Wazowa” w Płowdiwie (Личната библиотека, 1998); 3. dzienniki 15 lat po śmierci autora zostały przekazane do Bułgarskiego Archiwum Historycznego Biblioteki Narodowej „Św. św. Cyryla i Metodego” w Sofii, ф. 904. Współcześnie opublikowano ich części (Дневници, 2015). Oddzielne dokumenty związane z życiem i działalnością bułgarskiego uczonego znajdują się również w innych archiwach i instytucjach państwowych, a także u osób prywatnych.

wi Zielińskiemu – długoletniemu dyrektorowi Instytutu Filologii Słowiańskiej na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza.

Kontakty Petyra Dinekowa z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wiadomo, że kilku najznamienitszych polskich filologów z niedalekiej przeszłości było przez krótszy lub dłuższy czas członkami poznańskiego środowiska uniwersyteckiego. Można tu wymienić prof. Tadeusza Lehra-Spławińskiego (1891–1965)⁶, Stanisława Urbańczyka (1909–2001)⁷, z młodszego pokolenia: Leszka Moszyńskiego (1928–2006), Tadeusza Zdancewicza (1925–2014), Bogdana Walczaka (1942–2022) – trzech ostatni byli absolwentami Uniwersytetu w Poznaniu i uczniami prof. Władysława Kuraszkiwicza (1905–1997). Do tej plejady dodać należy nazwisko prof. Józefa Magnuszewskiego (1924–1994), także absolwenta poznańskiej uczelni. W Poznaniu niedługo po wojnie rozpoczął on swoją karierę zawodową, jednak później pracował głównie w Warszawie. Wymienieni naukowcy, jak wskazuje wiele ich publikacji, interesowali się przede wszystkim zagadnieniami związanymi z polonistyką, ale w wielu wypadkach ich prace dotyczyły początków języka staro-cerkiewno-słowiańskiego albo metod porównawczych w analizie języków i literatur słowiańskich. Równocześnie niektórzy z nich stali się organizatorami nowych filologicznych kursów uniwersyteckich, z których z czasem rozwinęła się bułgarystyka jako odrębny kierunek studiów. Z pewnością można mówić zarówno o sieci kontaktów między polskimi uczelniami i uczonymi, jak i między uniwersytetami polskimi i bułgarskimi (Rusek, Stępnik-Minczewska, 2002; Михайлова, 2014, 40–47; Симеонова-Конах, 2020, 9–15). Jeśli jednak spróbujemy odtworzyć kontakty polskich slawistów z Dinekowem, nie wolno pominąć bardzo bliskiej współpracy bułgarskiego uczonego z prof. Magnuszewskim⁸. Nie tak bliskie, ale jednak poświadczane są kontakty

⁶ Nazwisko Tadeusza Lehra-Spławińskiego łączy się głównie z Uniwersytetem Jagiellońskim, jednak profesor brał czynny udział w powstawaniu Uniwersytetu Poznańskiego (1918–1921). W czasie, kiedy wykladał na Uniwersytecie Lwowskim (1921–1929), jego studentem był Władysław Kuraszkiwicz.

⁷ W Poznaniu pracował w okresie 1947–1956, a między 1950–1954 roku był dziekanem Wydziału Humanistycznego i Filologicznego (1950–1954) (Kucala, 2010, 9–14). Bazując na zachowanej archiwalnej polskiej korespondencji Dinekowa, mogę powiedzieć, że kontakty między nimi aktywizują się po 1956 roku, kiedy prof. Urbańczyk był zatrudniony na Uniwersytecie Jagiellońskim, a jednocześnie pracował w Polskiej Akademii Nauk, gdzie pełnił funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Badań Literackich PAN. Prof. Urbańczyk był opiekunem naukowym Edwarda Możejki, który bronił pracy doktorskiej z wątkiem bułgarystycznym, a profesor Dinekow był jednym z jego recenzentów (Иванова, 2020, 180–181).

⁸ Ten kontakt, poświadczony zarówno długoletnią współpracą zawodową, jak i dziesiątkami listów od prof. Magnuszewskiego do Dinekowa (ЦДА, ф. 1987К, część nieopracowana) będzie obiektem odrębnej publikacji. Wspominam go tutaj, gdyż uważam, że kontakt z prof. Magnuszewskim, miał wpływ na Dinekowa, na kształtowanie jego poglądu na slawistykę, a później na bułgarystykę w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza.

między Dinekowem i doc. Tadeuszem Zdancewiczem⁹. O realnej i bezpośredniej współpracy Dinekowa z poznańską uczelnią świadczy również korespondencja doc. Haliny Pańczyk i Profesora w okresie 1972–1981, a dr. Bogdana Krupskiego w okresie 1973–1988 roku

Doc. Halina Pańczyk i jej korespondencja z Petyrem Dinekowem

Nazwisko Haliny Pańczyk (1915–1997) jest, niestety, słabo znane wśród bułgarskich slawistów, ale kiedy odkryłam jej 13 listów do Dinekowa, osoba doc. Pańczyk wzbudziła we mnie zastrzeżone zainteresowanie. Pierwsze wrażenie, jakie wywarła na mnie omawiana korespondencja, związane było z niezwykłą inteligencją poznańskiej polonistki, delikatnością w sposobie bycia, ale również zdecydowaniem w sprawach zawodowych. Miała ponadto duże wyczcucie estetyki – papeteria listowa, koperty, kartki pocztowe zawsze były starannie dobrane i przemyślane treściowo, co wspólnie charakteryzuje jej postać. W połączeniu z pięknym, ale specyficznym (i według mnie jakby nieco zmanierowanym) charakterem pisma, listy te prezentowały nadawczynię jako człowieka starannego w detalach i odpowiedzialnego we wszystkich poczynaniach, wkładającego wiele wysiłku w utrzymanie zrównoważonych kontaktów zawodowych. Szukając szerzej materiałów biograficznych o doc. Pańczyk, stwierdziłam, że nie jest to łatwe. Na szczęście w 2019 roku, roku jubileuszowym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, pojawił się wyczerpujący artykuł poświęcony pani Docent, napisany przez prof. Bogusława Zielińskiego (Zieliński, 2019, 267–289). Publikacja ta nie tylko uporządkowała niezbędne informacje o niej, ale też potwierdziła moje pierwsze wrażenia. Urodzona i wychowana w specyficznym środowisku Poznania, Pańczyk była z tego pokolenia, którego młodość i studenckie lata zbiegły się z ciężkim okresem wojny i powojnia. Pracę magisterską i doktorską z zakresu polonistyki literaturoznawczej obroniła w rodzimej Alma Mater, tam rozpoczęła pracę, najpierw na polonistyce, później również na slawistyce¹⁰. Jak

⁹ W archiwum prof. Dinekowa zachował się tylko jeden oficjalny list – osobiste zaproszenie z 13 marca 1989 roku, podpisane przez doc. dr hab. T. Zdancewicza jako ówczesnego kierownika Zakładu Filologii Słowiańskiej UAM. Chodzi o uroczystą sesję jubileuszową z okazji 70-lecia założenia Uniwersytetu w Poznaniu (ЦДА, ф. 1987К, część nieopracowana).

¹⁰ Temat jej pracy magisterskiej: *Poezja pracy w twórczości Stefana Żeromskiego*. Pańczyk zatrudniono w Katedrze Literatury Polskiej, asystentem została w 1946 roku, trzy lata później starszym asystentem (1949), w 1953 adiunktem. Temat pracy doktorskiej: *Ze studiów nad liryką Leopolda Staffa* (1960). Habilitację obroniła w 1963 r. na podstawie rozprawy *Twórczość literacka Narcyzy Żmichowskiej (1819–1876)* (Zieliński, 2019, 268). Jej recenzentami byli Roman Pollak (1886–1972), Stanisław Pigoń (1885–1968) i Konrad Górski (1895–1990). Ważną obserwację dotyczącą metody jej pracy odnotowuje Bogusław Zieliński: „Halina Pańczyk interesująco wiąże problematykę estetyczną z inspiracjami filozoficznymi, dysponuje rozbudowaną świadomością komparatystyczną” (Zieliński, 2019, 270).

słusznie stwierdził prof. Zieliński, doc. Pańczyk przeszła drogę „od polonistyki do wtajemniczeń slawistycznych” (Zieliński, 2019, 267), ponieważ w powstałym w 1969 roku Instytucie Filologii Rosyjskiej, jednostka, którą kierowała, otrzymała nazwę: Zakład Języków i Literatur Słowiańskich. W Zakładzie powoli zaczęły się rozwijać lektoraty języków słowiańskich (serbsko-chorwacki, bułgarski i czeski), podjęto również studia na tematami literackimi, takimi jak bułgarski modernizm; rola polskich modernistów w życiu literackim Bułgarii; bułgarska poezja drugiej połowy XX wieku; literatura Bośni i Hercegowiny w okresie międzywojennym; proza Ivo Andrića (Zieliński, 2019, 276, 283). Opisując fakty, Bogusław Zieliński doszedł do dwóch wniosków:

1) [...] Halinie Pańczyk towarzyszyła wiara w możliwość powstania szeroko zakrojonej poznańskiej slawistyki południowej i zachodniej, porównywalnej z trzema wówczas funkcjonującymi w Polsce akademickimi placówkami slawistycznymi (Warszawa, Kraków i Sosnowiec); 2) „Halinie Pańczyk, pozbawionej oparcia we władzach uczelni, które nie były zaangażowane w organizowanie poznańskiej slawistyki południowej i zachodniej, i mającej ograniczone kontakty w slawistycznym świecie nauki, nie udało się stworzyć korzystnych warunków do rozwoju kilku dyscyplin slawistycznych lokujących się poza zasięgiem jej specjalności naukowej (Zieliński, 2019, 283, 286).

Drugi wniosek może być zasadniczo prawdziwy, jednak nowo odkryte listy Pańczyk do profesora Dinekowa pokazują, że była ona świadoma sytuacji i podejmowała próby jej zmiany. Częścią tej strategii była idea, by zaangażować w rozwój slawistyki jednego z wiodących bułgarskich uczonych, właśnie takiego jak Dinekow. Dinekowowi przedstawiła swojego doktoranta, Bogdana Krupskiego, którego praca doktorska dotyczyła problematyki polonistyczno-bułgarystycznej: *Rola modernistów polskich w życiu literackim Bułgarii do roku 1923*. Temat został tak sformułowany, żeby Pańczyk, z wykształcenia polonistka, mogła sprawować kontrolę nad jego opracowywaniem, a jednocześnie, żeby bułgarska strona miała możliwość wzięcia w nim udziału. W pierwszej kolejności Pańczyk zależało na konsultacjach naukowych Dinekowa, później widziała go w roli recenzenta dysertacji. Prawdopodobnie sądziła, że przy dobrych okolicznościach dojdzie również do nawiązania współpracy między uniwersytetami w Poznaniu i Sofii¹¹. Treść listów stosunkowo łatwo pozwala prześledzić chronologię przygotowywania, pisania i obrony pracy doktorskiej przez Bogdana Krupskiego. Nazwiska pojawiające się w korespondencji ujawniają też kontakty z polskimi uczonymi, z którymi obydwie strony były związane. Widać, że doc. Pańczyk pilnie czuwała nad przebiegiem pracy swego doktoranta, synchronizowała własne plany i spotkania Krupskiego z Dinekowem, dostosowując się do wyjątkowo napiętego grafiku Bułgara, który obejmował częste podróże do Polski. Ze współczesnego punktu widzenia zwraca uwagę, że komunikacja między

¹¹ Pierwsze specjalizacje Krupskiego są nastawione na Uniwersytet Sofijski, a perspektywa współpracy z Uniwersytetem Płowdiwskim w latach 1972–1973 jeszcze nie istnieje.

doc. Pańczyk i profesorem Dinekowem trwała prawie dziesięć lat, a nie wyszła poza ramy oficjalnego kontaktu. Być może wynikało to z wrodzonej powściągliwości Dinekowa i mimo że nie dysponujemy jego listami do Pańczyk, ten dystans widać w sposobie, w jakim nadawczyni zwracała się do niego – formalnie, odrobinę sztywno, używając grzecznościowych fraz. Różnicę łatwo dostrzec, zestawiając tę korespondencję z żywymi i obrazowymi listami wysyłanymi przez doc. Pańczyk do prof. Romana Pollaka (por. Zieliński, 2019, 276–282). Mimo wszystko, śmiało można podsumować, że doc. Halina Pańczyk osiągnęła wyznaczony cel: jeden z najbardziej znanych literaturoznawców Bułgarii, mający doskonałe kontakty z Polską, zrecenzował pracę Bogdana Krupskiego, który położył podwaliny pod nauczanie bułgarystyki na poznańskiej sławistyce. Dysertacja została oceniona wysoko, a współdziałanie Krupskiego z bułgarskimi badaczami zainicjowało porozumienie między uniwersytetami w Poznaniu i Płowdiwie. Osłabiło to wprawdzie związki z Sofią, ale utorowało drogę do współpracy z Bułgarią kolejnemu dyrektorowi Zakładu Filologii Słowiańskiej doc. Zdancewiczowi. Współpraca z Płowdiwem rozwijała się przez lata i nadała charakterystyczny rys poznańskiej bułgarystyce.

Niżej zamieszczam spis listów Haliny Pańczyk do profesora Dinekowa w porządku chronologicznym, cytuję ich fragmenty albo krótko komentuję – przede wszystkim z informacyjnego i faktograficznego punktu widzenia. Wszystkie listy pisane są odręcznie, w języku polskim¹².

1) 4 listopada 1972 roku, Poznań. List jest krótki, doc. Pańczyk przedstawia w nim Bogdana Krupskiego, który był na kilkumiesięcznym stażu w Sofii. Wszystko wskazuje na to, że nadawczyni nie zna osobiście profesora Dinekowa, z pewnością jest to jej pierwszy list do niego – mówi o tym fakt, że wysłany jest do Bułgarskiej Akademii Nauk. Wszystkie następne listy były wysyłane na adres prywatny Profesora.

2) 10 września 1973 roku, Poznań. Kartka pocztowa, w której doc. Pańczyk gratuluje Dinekowowi przyznania doktoratu *honoris causa* Uniwersytetu Warszawskiego. Uroczyste wręczenie tytułu Dinekowowi odbyło się 21 sierpnia 1973 roku w czasie VII Kongresu Słowistycznego w Warszawie. Doc. Pańczyk wspomina o sobie jako o przedstawicielce Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza:

W związku z zaszczytną godnością *doktora honoris causa* Uniwersytetu Warszawskiego składam Panu Profesorowi bardzo serdeczne gratulacje i najlepsze życzenia – w imieniu własnym, Zakładu i Instytutu Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej naszego Uniwersytetu. [...] Mam jednak nadzieję, że za kilka miesięcy będziemy gościli Pana Profesora w Poznaniu.

W biografii Dinekowa nie ma dowodu, że odwiedzał Poznań w roku 1973 roku lub na początku 1974¹³.

¹² Na tym etapie listy kataloguję samodzielnie, ale będą one włączone do ogólnej inwentaryzacji polskiej korespondencji z nieopracowanej części archiwum 1987K, gdzie pracuję.

¹³ W tej chwili nie mam możliwości sprawdzenia notatek Profesora ze wskazanych miesięcy w jego *Dziennikach*, które rzuciłyby dodatkowe światło na wydarzenia.

3) 1 stycznia 1974 roku, Poznań. Kartka pocztowa z życzeniami noworocznymi.

4) grudzień 1974 roku, Poznań. Kartka pocztowa z życzeniami noworocznymi. Akcent przeniesiony jest na sytuację związaną z Bogdanem Krupskim:

Pan Bogdan Krupski kończy już swoją rozprawę doktorską, którą – stosownie do obietnicy danej nam przez Pana Profesora – pozwolimy sobie przesłać Panu Profesorowi do oceny. Siostra p. Bogdana – zupełnie niezależnie od jego pobytu w Bułgarii – wyszła za mąż za Bułgara i mieszka w Płowdiw. Trzeci zbieg okoliczności – to fakt, że nasza Uczelnia nawiązała porozumienie o współpracy z Uniwersytetem w Płowdiw. Jesteśmy więc coraz bardziej zaprzyjaźnieni. Ogromnie mnie to cieszy, bo chciałabym wyspecjalizować p. Bogdana na bułgarystę z prawdziwego zdarzenia, tak że po doktoracie znowu wyjedzie na dłużej do Bułgarii.

W tym liście można zaznaczyć kilka ważnych punktów. Po pierwsze, nadawczyni przypomina o danej przez Dinekowa obietnicy, że przeczyta pracę doktorską i ją zrecenzuje; po drugie wspomina sytuację rodzinną Krupskich, ślub siostry pana Krupskiego, dając sygnał, że doktorant będzie miał możliwość prawdziwego zbliżenia do języka i kultury Bułgarii, a po trzecie, że już zostało podpisane porozumienie o współpracy z Uniwersytetem Płowdiwskim. Z dzisiejszej perspektywy dość trudno zrozumieć radość, którą wyraża w liście doc. Pańczyk, ale w kontekście celu, który sobie wyznaczyła (rozwińnięcie filologii południowosłowiańskiej), treść brzmi jak świąteczne spełnienie życzeń. Przypomnijmy, czym się dzieli, wspominając swoją specjalizację w Leningradzie, gdzie doskonaliła znajomość rosyjskiego: „Roczny pobyt jednak to termin za krótki, by zupełnie dobrze opanować język, a zbyt długi – by nie odczuwać nostalgii” (list z 22 maja 1966, por. Zieliński, 2019, 279).

5) 19 czerwca 1975 roku, Kołobrzeg. List zaczyna się od pozdrowień znad Bałtyku, ale choć nadawczyni przebywa na urlopie, ważniejsza jest kwestia obrony doktoratu mgra Krupskiego, która powinna się odbyć do końca roku. Myśląc strategicznie, doc. Pańczyk przypomina Dinekowowi o obietnicy sprzed dwóch lat zrecenzowania dysertacji swego doktoranta. Podaje krótkie informacje o rozprawie: temat, objętość, dane techniczne, omawia możliwość przyjazdu Dinekowa we wrześniu do Poznania, gdyż najpóźniej w pierwszych dniach października Krupski planuje wyjazd do Płowdiwu na już podpisany w ramach umowy międzyuniwersyteckiej sześciomiesięczny staż. W liście wyczuwalna jest delikatna niezręczność spowodowana faktem narzucania ram wydarzeń. Mimo to doc. Pańczyk uprzejmie, ale stanowczo i z poświęceniem organizuje obronę tak, by procedury przebiegły jak najkorzystniej, zarówno z punktu widzenia doktoranta oraz jego jednostki macierzystej w Poznaniu. Wyraża nadzieję, że bułgarski uczony o tak wysokiej randze zdoła zaplanować delegację do Polski w ciągu kilku miesięcy.

6) 16 września 1975 roku, Poznań. Z listu wynika, że Dinekow przyjął dysertację Krupskiego do recenzji i potwierdził swój przyjazd do Poznania we wrześniu. Spotkał się z Haliną Pańczyk w Warszawie, Poznaniu i Kaliszu, gdyż pisze ona o wrażeniach z jego wykładu słuchanego w Warszawie i o jego udziale w dyskusji

o Marii Konopnickiej, toczony w Kaliszu. Wspomina została również obecność na tych wydarzeniach prof. prof. Konrada Górskiego i Kazimierza Wyki¹⁴. Jednocześnie, z uwagi na spowolnienie z przyczyn obiektywnych finalizacji pracy dra Krupskiego i jej wysyłki do Bułgarii („Lada dzień jednak rzecz powinna zostać wysłana”), cała procedura obrony przesuwana się w czasie.

7) 1 stycznia 1976 roku, Poznań. Kartka noworoczna. Oprócz życzeń, znów pojawia się temat dysertacji Krupskiego. Z uwagi na zmianę dat egzaminów i obrony, planowany jest ewentualny przyjazd prof. Dinekowa do Poznania, ale dopuszcza się również wariant obrony bez bułgarskiego recenzenta, jeżeli nie będzie on mógł przybyć.

8) 30 marca 1976 roku, Poznań. Ponownie rozpatrywane są różne warianty zorganizowania obrony doktorskiej, ale już daje się odczuć pewne zmęczenie Promotorki; przy końcu listu, pisze ona: „Zależy mi, by Pan Bogdan był już po obronie”.

9) 9 maja 1976 roku, Poznań. Docent Pańczyk dziękuje za list Dinekowowi, a w imieniu komisji egzaminacyjnej za przesłane pytania Krupskiemu¹⁵. Podaje informację o przebiegu egzaminu („Egzamin kierunkowy p. Krupskiego odbył się w czwartek miniony. Odpowiedzi były bardzo dobre na wszystkie nasze pytania”), informuje Bułgara o dacie obrony – „w czwartek, dnia 27. maja o godz. 8.30 w Dziekanacie Wydziału Filologicznego”. Ponownie nadawczyni zastanawia się nad ewentualnym przyjazdem Dinekowa na obronę, ale właściwie ma już pewność, że będzie to bardzo trudne¹⁶. To ostatni list Haliny Pańczyk związany z dysertacją Bogdana Krupskiego i jego obroną doktorską.

10) Poznań, kartka bez daty z życzeniami noworocznymi. Na pieczęci koperty data 16 stycznia 1977. Kartkę wydał UNICEF, Pańczyk ją wybrała, gdyż jej autorem był Bułgar („Noc Bożego Narodzenia” Iwana Kirkowa).

11) 26 grudnia 1978 roku, Poznań. Kartka z życzeniami na Nowy Rok 1979.

12) 31 maja 1981 roku, Sofia. List odręczny, bez koperty, pisany w czasie I Kongresu Bułgarystów, odbywającego się w Sofii. Towarzyszy mu prezent od Haliny Pańczyk: „Z nadzieją dalszej przyjaźni bułgarsko-polskiej – ofiarowuję tę płytę”.

13) List niezachowany, w archiwum Dinekowa znajduje się tylko koperta, na której nie można odczytać pieczęci.

¹⁴ We wrześniu i październiku Dinekow uczestniczył w kongresie tłumaczy literatury polskiej w Warszawie. Informacje o jego udziale w sesji poświęconej Konopnickiej w Kaliszu znajdujemy w nieopracowanej części archiwum (list-zaproszenie od prof. Marii Renaty Mayenowej, program z Kalisza i in.).

¹⁵ „Profesor Dinekow nie mógł być wprawdzie osobiście obecny na obronie doktoratu Bogdana Krupskiego, ale w jego imieniu prof. Bohdan Galster zadał 3 pytania nadesłane w odręcznym liście skierowanym na ręce ówczesnego Dziekana Wydziału Filologicznego, prof. Jerzego Danielewicza. Dotyczyły one związków Jana Kasprowicza z Bułgarią, twórczości Pencza Stawejkowa oraz twórczości historycznoliterackiej Bojana Penewa” (Walczak-Mikołajczakowa, 2017, 119).

¹⁶ Wiemy, że w 1976 roku Dinekow był dwa razy z oficjalnymi wizytami w Polsce: w Warszawie w kwietniu i listopadzie. Ponownie wyrażam żal, że nie mam dostępu do jego notatek z *Dzienników*, które mogłyby rzucić nowe światło na wydarzenia z maja 1976 roku.

Jak widać, po obronie doktorskiej Bogdana Krupskiego kontakt między Haliną Pańczyk i prof. Dinekowem w dużym stopniu został wyczerpany. Ostatni zachowany list od niej pochodzi z maja 1981 roku. W grudniu tego roku sytuacja polityczna w Polsce zmieniła się, wprowadzono stan wojenny. Sytuacja ta odcisnęła swoje piętno w wielu sferach – zmienił się sposób życia, nastąpiły trudności w zagranicznych kontaktach, a i ludzie, przynajmniej w części, zamknęli się psychicznie. Nie ma potrzeby rozwijania tego tematu.

Dr Bogdan Krupski i jego korespondencja z prof. Petyrem Dinekowem

Dr Bogdan Krupski (1946–2017) skończył polonistykę na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w latach 1964–1969 roku. Pracę magisterską na temat *Legenda Tatr Kazimierza Przerwy-Tetmajera* napisał pod kierunkiem doc. Haliny Pańczyk. W latach 1969–1970 pracował jako asystent stażysta w nowo utworzonym Instytucie Filologii Rosyjskiej, w ramach którego funkcjonował również Zakład Języków i Literatur Słowiańskich, kierowany przez doc. Pańczyk. Właśnie w Bogdanie Krupskim widziała ona naukowy potencjał, dzięki któremu wyznaczyła go na przyszłego bułgarystę. Jak pisze Mariola Walczak-Mikołajczakowa: „Magister Bogdan Krupski był zatem w latach siedemdziesiątych pierwszą na UAM osobą zajmującą się zawodowo literaturą bułgarską” (Walczak-Mikołajczakowa, 2017, 118). W recenzji jego dysertacji na temat *Rola modernistów polskich w życiu literackim Bułgarii do roku 1923* profesor Petyr Dinekow pisał: „Cieszę się, że w osobie Bogdana Krupskiego sławistyka w Polsce zyskuje dobrze przygotowanego bułgarystę, sumiennego i zaangażowanego badacza bułgarskiej literatury” (ЦДА, ф. 1987К, оп.1, а.е. 1355). W okresie 1979–1981 Krupski był lektorem języka polskiego na Uniwersytecie Płowdiwskim, a w 1988 roku aktywnie uczestniczył w przygotowaniu akademickiego programu kierunku „filologia bułgarska” na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Walczak-Mikołajczak, 2018, 394–395).

Dziś do znanych już dokumentów możemy dodać jeszcze dziewięć listów¹⁷ od dr. Bogdana Krupskiego do Petyra Dinekowa. Wszystkie zostały wysłane z Poznania. To w większości kartki pocztowe z okazji świąt Bożego Narodzenia i Nowego Roku (20 grudnia 1976; 23 grudnia 1976; 17 grudnia 1977; 22 grudnia 1978; 14 grudnia 1983; 14 grudnia 1988). Mimo że są standardowe, krótkie, lakoniczne, pokazują naprawdę serdeczny stosunek nadawcy do bułgarskiego Profesora, w przeciągu ponad dziesięciu lat (od 1973 do 1988 roku). Dwa listy Krupskiego dotyczą jego dysertacji. Na przykład pocztówką z 16 kwietnia 1973 roku Krupski wyraża wdzięczność za

¹⁷ Właściwie osiem, jako że zachowała się koperta z pieczęcią pocztową z Poznania, z 11 kwietnia, a z Sofii – 19 kwietnia 1974 roku. W kopercie jednak nie ma listu.

cenne rady, które Dinekow dał mu podczas jego pobytu w Sofii. Informacja ta potwierdza, że odbyło się spotkanie, o które doc. Pańczyk prosiła Dinekowa (list nr 1 z 4 listopada 1972). Jedyny dłuższy list Krupski wysłał z Poznania 12 października 1975 roku. Nie jest on jednak źródłem nowych informacji, bezpośrednio koresponduje z listem Pańczyk nr 6 (z 16 września 1975), ale wyróżnia się charakterystyczną stylistyką. Ogólnie rzecz ujmując, korespondencja Krupskiego zwraca uwagę w dwóch aspektach: 1) z jakiegoś powodu pozostała na grzecznościowym, ale standardowym poziomie (możliwe, że wskutek introwertycznego charakteru nadawcy); 2) po 1988 roku, kiedy rozwijają się dwustronne kontakty między Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza i Uniwersytetem Płowskim, korespondencja ustaje.

Wnioski sformułowane na bazie przedstawionych dokumentów

Niniejszy artykuł ma przede wszystkim charakter historycznoliteracki. Przedstawiając nieznaną dotąd materiały archiwalne, dowodzi pomijanego do tej pory faktu, że u swoich początków poznańska bułgarystyka dzięki kontaktowi z prof. Dinekowem bardziej była związana z Sofią niż z Płowdiwem. Stwierdziłam, że doc. Pańczyk sama zwróciła się do bułgarskiego uczonego, ale przypuszczam, że ten krok podpowiedzieli jej polscy koledzy utrzymujący bliskie kontakty z obiema zainteresowanymi stronami, prawdopodobnie wpływowi uczeni z warszawskiej slawistyki. Bez materialnych, na tę chwilę, dowodów mogę powiedzieć, że z pewnością jednym z nich był prof. Józef Magnuszewski. Do niego zwracali się slawiści z innych uniwersytetów z prośbą, by przedstawiać Dinekowowi młodych uczonych, którym zalecano bułgarystyczną drogę naukową. Przytoczę jeden przykład – w taki sposób w latach 60. XX wieku bułgarskiemu uczoneму został przedstawiony Edward Możejko z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Właśnie Magnuszewski w liście do Dinekowa wymienia zalety młodego kolegi, prosząc o poświęcenie mu uwagi (Ivanova, 2020, 180). Pod skrzydłami prof. Magnuszewskiego wyrastali również inni bułgarysty. Drugą osobą, która prawdopodobnie doradziła doc. Pańczyk kontakt z Dinekowem, był prof. Górski. Możliwe, że Halina Pańczyk słyszała o Dinekowie także od słynnego rosyjskiego badacza, prof. Dymitra Lichaczowa, którego poznała podczas stażu w Leningradzie. Wiadomo, że Lichaczow i Dinekow utrzymywali kontakty zawodowe przez kilkadziesiąt lat, część z nich odbywała się dzięki międzynarodowym wydarzeniom, organizowanym w Polsce, np. podczas spotkań i dyskusji Komisji Edytorsko-Tekstologicznej, kierowanej przez Konrada Górskiego. W każdym przypadku włączanie prof. Dinekowa do kształcenia polskich bułgarystów (różnych pokoleń) było swego rodzaju poręczeniem, że ich rozwój naukowy przebiega właściwie i w przewidzianym czasie zdobędą oni samodzielność, broniąc doktoratów.

Wszystko to dowodzi, że doc. Halina Pańczyk była perspektywicznie myślącym kierownikiem swojego Zakładu i promotorem Bogdana Krupskiego. Kontakt

z prof. Dinekowem nawiązała w momencie, kiedy temat jej doktoranta był zatwierdzony. Dotyczył problematyki, którą sama Pańczyk zajmowała się jako polonistka. Komparatystyczne opracowanie polskiego i bułgarskiego modernizmu było odważnym zadaniem. Polska docentka szukała współpracy z wybitnym bułgarskim profesorem, by jak najlepiej zrealizować naukowe projekty i maksymalnie usprawnić proces kształcenia Bogdana Krupskiego jako bułgarysty – od napisania rozprawy doktorskiej do jej obrony i podjęcia pracy zgodnej z nowo nabytą specjalizacją. Jak już wspomniałam, według takiego schematu wiedzę bułgarystyczną zdobywał też Edward Możejko. Ale jeśli porównamy drogę rozwoju naukowego tych dwu bułgarystów, zauważymy, że Możejko długo wybierał pole badawcze, a na jego wybór znaczący wpływ wywarł Petyr Dinekow. Jednak, gdy tylko sformułował temat (*Sztuka pisarska Jordana Jowkova*), podjął aktywne badania, kontaktując się z bułgarskim Profesorem. Nie potrzebował pośrednictwa, sam prowadził korespondencję, zadawał pytania. Dzięki swojej samodzielności Możejko maksymalnie wykorzystał naukową znajomość z Dinekowem w pozytywnym tego słowa znaczeniu, co poświadczają jego listy (Ivanova, 2020, 181–189).

Z porównania listów wynika, że kierownicy slawistycznych jednostek Uniwersytetu Jagiellońskiego (w latach 60.) i Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (w latach 70.) stawiali sobie identyczne cele – przede wszystkim zorganizowania filologicznych studiów bułgarystycznych, a w ich ramach wykształcenia własnej kadry naukowej, w czym wydatną pomoc miał okazać wiodący bułgarski uczony Petyr Dinekow. Do niego zamierzano wysyłać na specjalizację młodych adeptów nauki, nad którymi sprawowałby merytoryczną opiekę. Każda z uczelni realizowała swoje plany inaczej. Poznański ośrodek w centrum stawił postać polskiego opiekuna naukowego (Halina Pańczyk), w mniejszym stopniu doktoranta (Bogdan Krupski). Kraków odwrotnie. Trudno wyciągać zbyt daleko idące wnioski, ale na podstawie listów nie pozwalam sobie powiedzieć, że bezsprzecznie utalentowany Bogdan Krupski był mniej aktywny w utrzymywaniu kontaktów z Dinekowem niż Możejko. Nie traktował wzajemnej korespondencji jako rodzaju edukacji. Był raczej delikatny, nieeksponujący swojej osobowości, co prawdopodobnie wiąże się z jego konstrukcją wewnętrzną. W ciągu blisko sześciu lat to jego opiekunka naukowa była osobą podtrzymującą więzi z bułgarskim uczoneym. Ona przypominała Dinekowowi o osiągnięciach swojego doktoranta (praca nad tematem, krótsze i dłuższe pobyty badawcze w Bułgarii, postępy w doskonaleniu języka, publikacje, udzielanie się w mediach i in.), tak, by ostatecznie doszło do napisania recenzji przez Dinekowa i obrony doktoratu.

Listy rzucają światło na proces organizowania bułgarystyki w wybranych polskich uniwersytetach. I tak na przykład, kiedy Możejko obronił doktorat, miał już własne plany rozwoju krakowskiej bułgarystyki, jak też swojego rozwoju naukowego (współpraca z wydawnictwami literackimi, które publikowałyby teksty o bułgarskich pisarzach; wydawanie studiów na temat bułgarskiej literatury i in.). Nic z tego

jednak nie doszło do skutku, gdyż po wyjeździe na Uniwersytet w Aarhus (Aarhus University) w Danii, gdzie pracował jako lektor języka polskiego, wyemigrował do Kanady, a tam jego bułgarystyczne zainteresowania zeszyły na dalszy plan. Niewiele osób dziś wie, że kanadyjski uczony o polskich korzeniach, autor pierwszej na Zachodzie naukowej rozprawy o socrealizmie (Możejko, 1977; pol.: Możejko, 2001; bułg.: Можейко, 2009), jest z wykształcenia bułgarystą. Przebieg drogi zawodowej dra Bogdana Krupskiego natomiast sprzyjał rozwojowi bułgarystyki. Pan doktor przysłużył się pomyślnym stosunkom z Uniwersytetem w Płowdiwie, co do dziś ma istotne znaczenie zdaniem płowdiwskich polonistów. Wysiłkiem dra Krupskiego ukształtowała się długoletnia tradycja wyboru bułgarskich lektorów do Poznania z filologicznych katedr Uniwersytetu Płowdiwskiego. Od tej reguły znajdziemy tylko nieliczne wyjątki.

Podsumowując, materiały archiwalne, które przedstawiłam w artykule, wzbogacają wiedzę o historii sławistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, o kontaktach poznańskich sławistów z jednym z wiodących bułgarskich bułgarystów swojego czasu – profesorem Petyrem Dinekowem.

Przetłumaczyła
Aleksandra Michalska

Literatura

- Kucała, M. (2010). *Życie i dorobek naukowy Profesora Stanisława Urbańczyka*. W: *Język polski – wczoraj, dziś, jutro...*. B. Czopek-Kopciuch, P. Zmigrodzki (red.). Kraków: Lexis, 9–14.
- Możejko, E. (1977). *Der sozialistische Realismus: Theorie, Entwicklung und Versagen einer Literaturmethode*. (Studien zur Germanistik, Anglistik und Komparatistik. Bd. 54). Bonn: Bouvier.
- Możejko, E. (2001). *Realizm socjalistyczny. Teoria. Rozwój. Upadek*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas.
- Rusek, J., Stępniań-Minczewska, W. (red.) (2002). *Bułgarzy na Uniwersytecie Jagiellońskim w okresie międzywojennym*. Kraków: Instytut Filologii Słowiańskiej UJ.
- Walczak-Mikołajczak, M. (2018). *Bogdan Krupski (1946–2017)*. „Poznańskie Studia Slawistyczne” 14, 393–395.
- Zieliński, B. (2019). *Halina Pańczyk (1915–1997) – od polonistyki do wtajemniczeń slawistycznych*. W: *Stulecie poznańskiej polonistyki (1919–2019). Nauka o literaturze (po roku 1945)*. T. 3. Seweryna Wystouch i in. (red.). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 267–289.
- Бояджиева Ст., Грашева Л., Михайлова К. и др. (ред. и състав.) (2010). *Спомени и размисли за Петър Динеков*. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“.
- Валчак-Миколайчакова, М. (2017). *In memoriam. Богдан Крупски (14.06.1946–27.09.2017)*. „Българистика/Bulgarica” 35, 117–120.
- Дневници (2015). *Петър Динеков. Дневници. 1933–1991*. Т. 1: 1933–1937; 1958–1966. София: Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“.

- Иванова, М. (2020). *Академик Петър Динеков и младият полски българист Едвард Можейко (епистоларни свидетелства от 60-те години на XX век)*. „Poznańskie Studia Slawistyczne” 19, 171–192.
- Личната библиотека (1998). *Личната библиотека на акад. Петър Динеков. Каталог*. Т. 1: *Книги с дарствени надписи*. Пловдив: Народна библиотека „Иван Вазов“.
- Михайлова, К. (2014). *Проф. Петър Динеков във Варшавския университет*. В: *Полиша и поляците в новата българска история (средата на XIX – средата на XX век)*, София, 40–47. Online: file:///C:/Users/mayad/Downloads/Conf_BG-PL_21-22032014.pdf. Dostęp: 8.12.2020.
- Можейко, Е. (2009). *Социалистическият реализъм. Теория. Развитие. Упадък*. Прев. К. Рикев. П. Карагъзов и др. (ред.). София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Симеонова-Конах, Г. (2020). *Българската подкрепа за полските каузи през първата половина на XX век. Хора. Събития. Социокulturни и политически аспекти*. В: *Polacy i Bułgarzy – 100 lat dialogu*. I. Genew-Puhalewa, I. Doliński (red.). Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydział Polonistyki, 9–22.
- Шулчевски, М. (1979). *Сънародник хонорис кауза*. „Наша родина” 5, 9.

Archiwa

- Фонд 1987К, Опис 1. Фонд „Акад. Петър Динеков”, ЦДА – София.
Фонд 1987К – część nieorgasowana. Фонд „Акад. Петър Динеков”, ЦДА – София.
- [Bojadzhieva St., Grasheva L., Mihaylova K. i dr. (red. i wybór) (2010). *Spomeni i razmisli za Petar Dinekov*. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov”.
- Valchak-Mikolaychakova, M. (2017). *In memoriam. Bogdan Krupski (14.VI.1946-27.09.2017)*. „Balgaristika/Bulgarica” 35, 117–120.
- Dnevnic (2015). *Petar Dinekov. Dnevnic. 1933–1991*. Т. 1: 1933–1937; 1958–1966. Sofia: Nacionalna biblioteka „Sv. Sv. Kiril i Metodij”.
- Ivanova, M. (2020). *Akademik Petar Dinekov i mladiat polski balgarist Edvard Mozheyko (epistolarni svidetelstva ot 60-te godini na XX vek)*. „Poznańskie Studia Slawistyczne” 19, 171–192.
- Lichna biblioteka (1998). *Lichna biblioteka na akad. Petar Dinekov. Katalog*. Т. 1: *Knigi s darstveni nadpisi*. Plovdiv: Narodna biblioteka „Ivan Vazov”.
- Mihaylova, K. (2014). *Prof. Petar Dinekov vav Vaeshavskia universitet*. V: *Polsha I poliaci v novata balgarska istoria (sredata na XIX – sredata na XX vek)*, Sofia, 40–47. Online: file:///C:/Users/mayad/Downloads/Conf_BG-PL_21-22032014.pdf. Dostęp: 8.12.2020.
- Mozheyko, E. (2009). *Socialisticheskiat realizam. Teoria. Razvittie. Upadak*. Prev. K. Rikev. Sofia: Iniversitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski”.
- Simeonova-Konach, G. (2020). *Balgarskata podkrepa za polskite kauzi prez parvata polovina na XX vek. Hora. Sabitia. Sociokulturni i politicheski aspekti*. V: *Polacy i Bułgarzy – 100 lat dialogu*. I. Genew-Puhalewa, I. Doliński (red.), Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydział Polonistyki, 9–22.
- Shulchevski, M. (1979). *Sanarodnik honoris kauza*. „Nasha rodina” 5, 9.]